

Forrás: <http://www.folyoirat.tortenelemtanitas.hu/2018/05/kovacevic-andrea-horvatorszag-kozoktatasi-rendszere-es-a-tortenelemtanitas-08-03-10/>

Kovačević Andrea

Horvátország közoktatási rendszere és a történelemtanítás

Bevezető gondolatok

A modern, globalizált társadalmat a gyors változások és a versenyképesség jellemzi, amelyek az egyént hatékony alkalmazkodásra, aktív szerepvállalásra készítik, mind az ismeretek elsajátítása és megerősítése, mind képességeinek fejlesztése, mind a változásokhoz való hozzáállás terén. Ezért az iskolai műveltség a kulcskompetenciák elsajátítására fekteti a hangsúlyt, vagyis az innováció, a kreativitás, a közös problémamegoldás, a kritikai gondolkodás, a vállalkozói szellem, az információs műveltség, a szociális és egyéb kompetenciák fejlesztésére. A Horvát Köztársaság oktatási szakemberei az új igényeknek megfelelően az egész iskolarendszer átalakítását javasolták.¹ A felsőoktatásban a változások a bolognai folyamat bevezetésével kezdődtek, középiskolai szinten pedig a 2009-ben kidolgozott Horvát Képesítési Keretrendszer (HKO), majd 2010-ben a Horvát Nemzeti Alaptanterv (NOK) szabta meg az irányt. A Horvát Nemzeti Alaptanterv (NOK) a szisztematikus változások kiindulópontjává vált a középiskolai, általános iskolai és óvodai oktatás és nevelés terén. Ez a dokumentum meghatározza az oktatás általános célkitűzéseit: a tanulás kompetenciáit és kimenetelét, valamint azt, hogy a tanulók milyen módon sajátítsanak el ismereteket és a pedagógusok hogyan tanítsanak. Meghatározza továbbá az értékelési és felügyeleti rendszert mind a tanulókra, mind az iskolákra vonatkozóan, a közoktatás mindhárom szintjén. A Horvát Nemzeti Alaptanterv (NOK) olyan oktatási területeket határoz meg, amelyek tantárgyi tanmenetként és modulok formájában az iskola tantervének tartalmát adják. Így a Horvát Nemzeti Alaptanterv (NOK) átmenetet jelent a kompetencia alapú oktatási rendszerbe.

1. Az iskolarendszer

A horvátországi oktatási rendszer az alapfokú oktatást (általános iskola) nyolc évben határozza meg. A kötelező nyolc évfolyamos oktatás két részből épül fel: alapfokú, egyetlen tanító által képviselt képzésre (alsó tagozat: 1–4. osztály), majd a különböző tantárgyakat más-más oktató tanárokkal (felső tagozat: 5–8. osztály).

A középfokú oktatás három és négy osztályos gimnáziumokban, szakközépiskolákban, szakmunkásképzőkben zajlik. Horvátországban a gimnáziumi rendszert öt típusra osztják: általános gimnázium, nyelvi gimnázium, természettudományi gimnázium, matematika-természettudományi gimnázium, klasszikus gimnázium. Valamennyi a felsőfokú továbbtanulásra készíti fel a tanulókat.

2. A Horvát Nemzeti Alaptanterv (NOK)

A Horvát Nemzeti Alaptanterv (NOK) középpontjában a tanulók oktatási–nevelési ciklusonként elért tanulmányi teljesítményei vannak, valamint a kulcsfontosságú tanulói kompetenciák fejlesztésére irányuló tantárgyközi témák leírásait és céljait tartalmazza.

Az oktatás tehát kompetencia alapú. A Horvát Nemzeti Alaptanterv (NOK) csupán irányelveket ad, fő célja a kompetenciák fejlesztése (anyanyelvi kommunikáció, idegen nyelvi kommunikáció, matematikai kompetencia, természettudományi és technológiai kompetenciák, digitális kompetencia, a tanulás tanulása, személyközi, interkulturális és szociális kompetenciák, állampolgári kompetenciák, vállalkozói kompetencia, kulturális kompetencia). Az alapkompentenciák elsajátítására négy oktatási-nevelési ciklust határoz meg:

I. ciklus az általános iskola I., II., III. és IV. osztálya.

II. ciklus az általános iskola V. és VI. osztálya.

III. ciklus az általános iskola VII. és VIII. osztálya.

IV. ciklus a középiskolai oktatás: a szakiskolák és művészeti szakközépiskolák I. és II. osztályaira, a gimnáziumok esetében a négyéves oktatás egészére vonatkozik. A szakiskolák és művészeti szakközépiskolák esetében azok profiljától és az iskola igényeitől függően a középiskola oktatási ciklusának utolsó évében is taníthatók közismereti tantárgyak.²

A Horvát Nemzeti Alaptanterv (NOK) a következő oktatási-nevelési területeket határozza meg: 1. nyelvi-kommunikációs terület, 2. matematikai-logikai terület, 3. természettudományos terület, 4. technikai és informatikai terület, 5. társadalmi-humán terület, 6. művészeti terület, 7. testi és lelki egészséggel foglalkozó terület. A történelem tanítása a társadalmi-humán terület keretében folyik. Ez a terület további nyolc részterületre oszlik:

- I. Szociális készségek és a társadalmi jelenségek tanulmányozása.
- II. Egyén, identitás, kultúra és társadalom.
- III. Múltbeli események, emberek és társadalmak.
- IV. Az ember és a környezete.
- V. Az emberek, a társadalom és a gazdaság.
- VI. Politikai rendszerek, polgárok és emberi jogok.
- VII. Világnézet és filozófia.
- VIII. Vallás és etika.

A társadalmi-humán terület célja, hogy a tanulók – mint független, felelősségtudó egyének és állampolgárok – képesek legyenek megérteni és kritikusan átgondolkodni az ember helyzetét és szerepét a modern világban, és alkalmassá váljanak az aktív szerepvállalásra saját környezetük társadalmi, kulturális, gazdasági és politikai fejlődésében, különös hangsúlyt fektetve annak demokratikus jellegére.

A társadalmi-humán terület keretén belül a tanulók olyan tartalmakkal ismerkednek, amelyek segítségükre lesznek a múltbeli és a jelenlegi élet- és munkafeltételek megismerésében, és ez által felkészülhetnek a jövő elvárásaira. Tanulnak emberekről, az emberek közti viszonyokról, az ember viszonyulásáról az őt körülvevő világhoz, az ember és a társadalom kulturális fejlődéséről. Tanulmányozzák és értékelik a múlt és a jelen eseményeit, megvitatják az egyének közötti kapcsolatokat, a társadalmi kapcsolatok, a nemzetközi viszonyok és a társadalmi-gazdasági biztonság megteremtésével kapcsolatos kérdéseket. Megbeszéljük a társadalmi rendszerekkel, a társadalmi struktúrákkal, a gazdasági

Kovačević Andrea: Horvátország közoktatási rendszere és a történelemtanítás

és politikai rendekkel, az európai integrációval és a globalizációs folyamatokkal kapcsolatos kérdéseket.

Képessé válnak a Horvát Köztársaság természeti, anyagi, szellemi, történelmi és kulturális örökségének és nemzeti identitásának, valamint az európai és az egész világ kulturális örökségének értékelésére és megőrzésére. Megismerik az etikai-erkölcsi értékeket, a vallási és kulturális hagyományokat és értékrendeket, különösen a kereszténységet, de más vallásos és nem vallásos világnézeteket is. Mindazt, ami Európa civilizációs és etikai alapjait képezi. Tanulmányozzák az egyéneket, a nemet, a kultúrát, a fajt, a hitet, a szegényeket és a gazdagokat sokféleségével és egyenlőségével kapcsolatosan felmerülő kérdéseket. A társadalmi-humán területen szerzett ismeretek, készségek és értékek alapul szolgálnak majd a tanuló felelősségteljes magatartásához, mind önmagához, mind másokhoz való viszonyában. Ezek az ismeretek, képességek és értékek segítik saját identitásuk kialakításában, abban, hogy másokat és a másságot is megérthessék és tiszteletben tarthassák, valamint hogy aktívan és felelősségteljesen részt vehessenek a társadalmi élet alakításában.³

A Horvát Nemzeti Alaptanterv (NOK) elsősorban az egyes nagyobb területekre vonatkozó oktatási-nevelési célokat vázolja fel, majd mind a nyolc részterületre vonatkozókat. Példaképpen az 1. táblázatban a harmadik oktatási ciklusban feldolgozásra kerülő „Események, emberek és társadalmak a múltban” részterület oktatási-nevelési céljait mutatjuk be.⁴

1. táblázat: Harmadik ciklus: Az „Események, emberek és társadalmak a múltban” részterület oktatási-nevelési céljai

„Események, emberek és társadalmak a múltban”	
	<i>Nevelési-oktatási célok: a tanulók mit fognak tudni?</i>
1. A változás és a kontinuitás/folytonosság koncepciója:	<ul style="list-style-type: none">- megmagyarázni és összehasonlítani a társadalmi jelenségeket, folyamatokat és eseményeket a múltban és jelenben;- különböző információforrásokat használni a múltbeli és jelen események tanulmányozása céljából;- tanulmányozni és megmagyarázni a történelmi, földrajzi, kulturális és gazdasági eseményeket és változásokat Horvátországban és a világban.
2. Horvátország történelme:	<ul style="list-style-type: none">- tanulmányozni a horvát történelemhez kapcsolódó eseményeket, időrendbe állítani a megismert történelmi eseményeket, összehasonlítani a történelmi korszakokat és társadalmakat;- észlelni és értékelni a nemzeti kisebbségek és európai népek hatását a horvát kultúra és társadalom formálásában;- tanulmányozni a horvát történelemhez kapcsolódó eseményeket és észlelni az európai történelemmel való összefüggésüket;- értékelni a történelmi események és egyének szerepét

	a horvát társadalom formálásában.
3. Európa és a világ népeinek a történelme:	<ul style="list-style-type: none">- észlelni és megmagyarázni a társadalmi, politikai és kulturális változásokat Horvátország, Európa és a világ történelmében;- megmagyarázni és összehasonlítani a különböző kontinenseken és különböző történelmi korszakokban kialakuló életkörülményeket a mai életkörülményekkel;- elemezni az európai és világtörténelem eseményeit és kialakult társadalmi struktúráit;- érzékelni és megmagyarázni más népek és kultúráik ismeretét, fontosságát a kölcsönös kommunikáció érdekében.

3. A történelem oktatás céljai

A közoktatás az ismeretjellegű tudás helyett a kompetencia alapú tudást állítja középpontba. Az osztályban folyó oktatói munka hagyományos tervezése és programozása az oktatási tartalmak feldolgozásának, a rendelkezésre álló időnek és a tanítók/tanárok munkaformájának kérdésével kapcsolatosan fölmerülő problémákat oldotta meg. Ezzel szemben a tanulás és a tanítás tantervi megközelítése a tanulási célok és a tanulási kimenetel (várható teljesítmények) meghatározásával kezdődik, azzal, hogy mit fog tudni a tanuló, milyen tevékenységre lesz alkalmas és milyen álláspont képviselésére lesz képes a tanulási folyamat befejezése után. A tantervi megközelítés alapvető jellemzője az eredményekre és a tanulók tevékenységére irányuló hozzáállás, ellentétben a hagyományos nevelési programmal, amely elsősorban a tanulás tartalmát foglalja össze. A tanulási kimenetel fontosságát előtérbe helyezve a történelemoktatásban olyan tankönyvekre és oktatási segédanyagokra van szükség, amelyek nem csupán adatokat és tényeket közölnek, hanem fejlesztik a tanulók történelmi gondolkodását, nézeteit, méghozzá az öt alapvető történelmi készség és alapvető technikai-informatikai koncepció által. Az ilyen tankönyvek és segédanyagok gondolkodásra, operatív és kreatív tudás megszerzésére ösztönzik a tanulót, aki megtanul tanulni, azaz felkészül az önálló egész életen át tartó tanulásra. A tanulási folyamat inkább alakító, mint tájékoztató jellegű.⁵

A középiskolai történelemoktatás célja is a tanulók történelmi gondolkodásának fejlesztése és a hat történelmi korszakon belül a nemzetre, annak régiójára, Európára és a világ történelmére vonatkozó ismereteinek szélesítése. A történelmi gondolkodásmód kialakulásával a tanuló képes lesz a bizonyítékok értékelésére, ok-okozati összefüggések vizsgálatára és elemzésére, fejleszti összehasonlító képességét, képes lesz a megtanult történelmi adatokat értelmezni, valamint alkalmas lesz szilárd történelmi érvek és történelmi távlatok kialakítására.

A történelmi gondolkodásmód öt alapvető készsége: 1. időrendben való gondolkodásmód; 2. történelmi témájú történetek megértése; 3. történelmi események és folyamatok megértése és értelmezése/magyarázata; 4. történelmi kutatás és 5. értékes történelmi témák elemzése és véleményalkotás. A történelmi gondolkodásmód öt készségének kialakítási alapja az alapvető történelmi ismeretek elsajátítása: a) alapvető tények, időpontok és történelmi személyek ismerete; b) a világtörténelemre, Európa és a nemzet történelmére vonatkozó alapvető fogalmak ismerete az emberi tevékenység öt

területén belül: társadalmi, gazdasági, tudományos-technológiai, politikai és filozófiai-vallási-esztétikai területen. Az öt készség fejlesztése magában foglalja az ún. technikai koncepciókat, amelyek által megértjük hogyan jön létre és alakul a történelem. Alapvető technikai koncepciók: 1. kronológia és elbeszélés; 2. ok-okozati összefüggések; 3. összehasonlítás és összevetés; 4. folyamatosság és változás; 5. történelmi források felhasználása és 6. a történelem empatikus megértése.⁶

4. A történelem tanterve

A Horvát Nemzeti Alaptanterv (NOK) minden oktatási-nevelési területre (nyelvi-kommunikációs terület, matematikai-logikai terület, természettudományos terület, technikai és informatikai terület, társadalmi-humán terület, művészeti terület, testi és lelki egészséggel foglalkozó terület) és minden oktatási-nevelési ciklusra vonatkozóan megfogalmazza az elvárásokat, vagyis azt, hogy egy-egy ciklus végéig mit kell a tanulónak tudnia, és mire lesz képes.⁷ Így a NOK csupán irányelveket ad, fő célja a kompetenciák fejlesztése, amíg a történelem tantárgy tanításának terve és programja a tantárgy heti óraszámát, tananyagának terjedelmét és a tanítási egységek tartalmának sorrendjét határozza meg. Ezen okokból a tantervet a mai napig nagymértékben az 1990-es évek terve és programja határozza meg.

A Horvát Nemzeti Alaptanterv (NOK) átmenetet jelent a kompetencia alapú oktatási rendszerbe, de az oktatáspolitikára vonatkozó dokumentumainak megtervezésében és kidolgozásában nem volt összhang. E mulasztás a következő hiányosságokhoz vezetett:

- a) a különböző oktatási szintek és típusok közös oktatási értékeinek, elveinek és céljainak hiánya;
- b) bizonytalanság és egyenlőtlenség a tantervhez kapcsolódó fogalmak meghatározásában, kompetenciákban és különösen az oktatási eredményekben (tanulási eredmények);
- c) koordináció hiánya a tantervfejlesztés módszertani megközelítésében és az oktatási eredmények meghatározásában (tanulási eredmények);
- d) az oktatási eredmények fejlesztésének és elfogadásának koherens rendszerének hiánya, tanulási eredmények értékelése.

Ezért a Horvát Köztársaság oktatáspolitikája átfogó tantervi reform megvalósítására irányult. A teljes tantervi reform által javasolt változások a Horvát Köztársaság oktatási rendszerének alapvető változásai. Egy átfogó tantervi reform keretében azt tervezik, hogy az oktatási rendszert az oktatási szintek és oktatási formák meghatározása határozza meg: Nemzeti alaptanterv a koragyermekkorai és iskolaelőtti oktatáshoz, Nemzeti alaptanterv az általános iskolai oktatáshoz, Nemzeti szakképzési tanterv, Nemzeti tanterv a gimnáziumi oktatáshoz, Nemzeti művészeti tananyag. A tantervek a meghatározott oktatási területekhez (nyelv és kommunikáció, matematika, természettudományok, technika és informatika, társadalmi és humanista tantervi terület, művészeti tanterv, testnevelés és egészség) kapcsolódnak. Az interdiszciplináris tantárgyak tanterveit (személyi és társadalmi fejlődés, egészségügy, fenntartható fejlődés, tanulás tanulása, vállalkozás, információs és kommunikációs technológia alkalmazása, állampolgári ismeretek) és az oktatási tantárgyak nemzeti tanterveit, a Nemzeti Kerettantervet, valamint a nemzeti tanterv-javaslatokat 2016 februárjában adták ki.⁸

A történelem tanterve a reform keretében még kidolgozás alatt áll, de 2016 februárjában megjelent első módosított változata. A tanulók fejlődési szintjével és munkaterhelésével összhangban minden osztályra kidolgozásra kerülnek a célok és a

tanulói elvárások, tartalmak, kiemelt helyen a történelemoktatás célja, majd a tanítás témái és a tanítási egységek.

A 2016-ban megjelent nemzeti tantervi javaslatban a történelem tantárgy oktatására vonatkozóan megfogalmazták a tanulási, oktatási-nevelési célokat, a történelem tantárgy tanításának fő csomópontjait (hely és idő, ok-okozati összefüggés, folytonosságok és változások, források és kutatás a múltban, értelmezés és perspektíva). Ezen kívül, a történelem tantárgy tanterve meghatározza az oktatási elvárásokat és eredményeket osztályok és fogalmak szerint, az általános iskolában, szakiskolákban és gimnáziumokban egyaránt. Továbbá meghatározza a tantárgy kapcsolatát más oktatási területekkel és tantárgyközi témákkal, valamint a tananyag elsajátításának az értékelésmódját. A javaslat az osztályonként kötelezően feldolgozandó témaköröket is tartalmazza, valamint azon témák számát, amelyeket az oktatók önállóan alakíthatnak. Példaképpen, a dokumentum alapján, az általános gimnázium IV. ciklusában a történelem oktatása 140 órában történik (70 óra az első osztályban és 70 óra a második osztályban), az V. ciklusban pedig 175 órában (70 óra a harmadik osztályban és 105 óra a negyedik osztályban). A IV. ciklus koronkénti témák tanítását javasolja: 2 témát az ókor, 2 témát a középkor és 2 témát a korai újkor történelméből. Ezen kívül 2 kötelező témát önállóan választhatnak az oktatók – a témák lehetnek szakmatörténeti, diakronikus, helytörténeti vagy iskolai projekthez kapcsolódó témák, és végül lehet 2 olyan téma is, amelyet az oktatók önállóan alakítanak ki.⁹

A tantervi reform a 2018/2019. tanévtől megkezdte kísérleti fázisát, 72 iskola (46 általános és 26 középiskola) keretében valósul meg az "Iskola az életért" c. projekt. A kísérleti fázisban a tantervi reform az általános iskola első osztályától az ötödik osztályig indul minden tantárgyból, az általános iskola hetedik osztályában a természettudományi tantárgyakból (biológia, kémia, fizika), középiskolában a gimnázium első osztályában minden tantárgyból, valamint a négyéves szakközépiskolákban minden közismereti tantárgyból. Mivel a tantervi reform kísérleti szakaszában van, és még nem kerül végrehajtásra, a továbbiakban a történelemoktatásban jelenleg alkalmazott és érvényes tantervekről és programokról lesz szó.

4.1 Az általános iskola tanterve

Az általános iskola ötödik osztályától kezdődik a történelem külön tantárgyként oktatása, az első négy osztályban különböző tantárgyakon belül sporadikusan esik szó a múlt eseményeiről. Felső tagozaton osztályonként heti két történelemórája van a tanulóknak, ami éves szinten hetven tanórát tesz ki egy-egy osztályban.¹⁰ Az általános iskola tanmenete történelemből lineáris, a II. és III. oktatási-nevelési ciklust foglalja magában.¹¹ Az első évben az őskorról és az ókorról tanulnak a horvátországi diákok, míg a második évben a középkorról és a korai újkorról. A harmadik év a 18. századdal kezdődik és az első világháború végével ér véget, a negyedik év tananyaga a legújabb korral foglalkozik.¹²

4.2 A középiskola tanterve

A középiskola történelemtanterve is alapvetően lineáris. A tananyag kronologikus beosztású azzal, hogy a különböző történelmi korszakokat áttekintve egymást váltják az egyetemes történelem és a nemzeti (horvát) történelem (pl. az első témakör kereteiben a 18. század egyetemes történelmével foglalkozik, a második témakör a 18. századi horvát történelemmel). Az egyetemes történelem 40%-át teszi a tananyagnak, amíg a hazai (horvát) történelem a 60%-át.

Kovačević Andrea: Horvátország közoktatási rendszere és a történelemtanítás

A gimnázium negyedik osztályában viszont egy-egy témakör tartalmaz egyetemes és horvát történelemmel foglalkozó tanítási egységeket is. Az integrált oktatás miatt minden évben a történelmi témák mellett – heti két órában – társadalomismereti témák is feldolgozásra kerülnek.¹³

4.3 A gimnázium

Az általános gimnáziumban az első három évben heti két órában történik a történelem oktatása (összesen 70 óra), míg a negyedik évfolyamon heti három alkalommal (összesen 96 óra). A más típusú gimnáziumoknál választható tantárgyként mind a négy osztályban heti két órában tanítják a történelmet azzal, hogy a negyedik osztály május végén fejeződik be az érettségi vizsgák miatt.¹⁴

A gimnázium tananyagának beosztása nagyban megegyezik az általános iskoláéval. Az első évben az őskorról és az ókorról tanulnak a horvátországi diákok, míg a második évben a középkorról és a korai újkorról. A harmadik év a 18. századdal kezdődik és az első világháború végével ér véget, a negyedik év tananyaga a legújabb korról foglalkozik.¹⁵

A gimnáziumot érettségi zárja. Magyarországtól eltérően, a történelem nem kötelező, hanem választható tantárgy a központi érettségiben. A vizsga írásbeli formában történik.

A feladatok típusai különbözőek: leginkább feleletválasztó feladatokról van szó, helyes kronológia felismeréséről és feleletválasztó kérdésekről forrás, szöveg, kép vagy térkép értelmezése alapján. Ezen kívül alkalmaznak egymáshoz rendeléses feladatokat és a rövid választ igénylő kérdéseket is. Esszé-jellegű kérdések nincsenek.¹⁶

2. táblázat: Az érettségi vizsga szerkezete

A vizsga tartalma	Felelet-választó feladat	Rövid választ igénylő kérdések	Felelet-választó feladat (kronológia)	Feleletválasztó feladat (szöveg, kép, térkép, forrás alapján)	Összesen
Bevezetés a történelem-be, őskor, ókor	10	3	1	1	15
A középkor és az újkor a XVIII. század közepéig	10	6	3	4	23
Az újkor a XVIII. és XIX. században	10	5	2	2	19
A XX. és XXI. század	10	6	4	3	23
Összesen	40	20	10	10	80

A központi érettségi vizsgakatalógusa történelemből a vizsga alapidokumentuma, amely pontosan leírja az érettségi vizsga anyagát és módját. Ismerteti a törzsanyagot és a legfontosabb készségek számonkérésének módját, annak konkrét leírásával, amit a jelöltnek tudnia, értenie kell, illetve amit a jelöltnek meg kell oldania. Az érettségi vizsga

Kovačević Andrea: Horvátország közoktatási rendszere és a történelemtanítás

történelemből a jelöltektől lexikális tudást, a történelmi tények és folyamatok ismeretét, a szövegek és más források elemzésében való jártasságot, az ok-okozati összefüggések megértését és az időben és térben való tájékozódást várja el.

3. táblázat: Az előírt tananyag és az oktatási célok¹⁷

Osztály	Előírt tananyag	Oktatási célok (várt teljesítmény): a tanuló mit fog tudni, megérteni?
1.	Bevezetés a történelembé, őskor, ókor	
	- A történelem mint tudomány:	- használni a történelmi terminológiát; - elmagyarázni a történelemtudomány fejlődését.
	- Az őskor és az átmeneti korszak:	- bemutatni a korszak karakterisztikáit; - elemezni az emberek életét.
	- Az ókori Kelet civilizációi:	- meghatározni a földrajzi környezetet; - felismerni a földrajzi környezet szerepét az egyes civilizációk életében; - bemutatni a társadalmi rendszert; - felismerni, hogy a közösségek vallási törvényekkel, szokásokkal, szabályokkal, az államok jogrenddel teremtik meg az együttélés szükséges feltételeit; - elmagyarázni a migrációkat és konfliktusokat; - összehasonlítani a vallásokat; - bemutatni a kultúra, tudomány és a vallás fejlődését.
	- Az ókori Hellász:	- bemutatni az minószi és mükénéi kultúrákat; - jellemezni a különböző államformákat; - bemutatni a hatalomgyakorlás eltérő formáit; - felsorolni a gazdasági tevékenységeket és a fejletlen gazdaság következményeit; - felismerni és elmagyarázni a háborúk okait és hatását a társadalomra; - értékelni a görög kultúra hatásait az európai civilizációra; - összehasonlítani az ókori demokrácia alapelveit a modern demokrácia alapelveivel; - a térképen bejelölni a tanultakat.
	- Az ókori Róma:	- bemutatni az Appennini-félszigetet Róma emelkedése előtt. A köztársaság kora: - bemutatni a római hadsereget és hódításait; - elmagyarázni a politikai berendezkedést; - megismerni a birodalomszervezési elveket; - bemutatni a társadalmi és politikai viszonyokat és

Kovačević Andrea: Horvátország közoktatási rendszere és a történelemtanítás

		<p>ellentéteket.</p> <p>A császárság kora:</p> <ul style="list-style-type: none"> - bemutatni a római hódításokat; - jellemezni a római jogrendszert; - felismerni a hódítások következményeit; - bemutatni a politikai és társadalmi viszonyokat; - megismerni a Római Birodalom hanyatlásának és bukásának okait; - felismerni a római kultúra hatását az európai civilizációra.
	- A kereszténység születése:	<ul style="list-style-type: none"> - felismeri Krisztus és a kereszténység szerepét Krisztus után; - meghatározni egyházzá szerveződésének hatását a későbbi korok fejlődésére.
	- Horvátország területe az ókorban:	<ul style="list-style-type: none"> - bemutatni a görög kultúra nyomait a mai Horvátország területén; - bemutatni a római kultúra nyomait a mai Horvátország területén.
2.	A középkor és az újkor a XVIII. század közepéig	
	- Európa, a Földközi-tenger térsége és a Közel-Kelet a korai középkorban (V–XI. század):	<ul style="list-style-type: none"> - megmagyarázni a népvándorlást; - felsorolni a nagyobb korai középkori országokat és bemutatni a berendezkedésüket; - megmagyarázni a társadalmi viszonyokat; - érteni a vallás szerepét; - megmagyarázni az egyház és az állam kapcsolatát; - bemutatni a kultúra fejlődését; - megismerni a középkori keresztény vallásos világkép módosulását a történelem során.
	- Horvátország a korai középkorban (VII–XII. század):	<ul style="list-style-type: none"> - megmagyarázni a horvátok etnogenezisét és a megkeresztelésük folyamatát; - felismerni, hogy a horvát etnogenezisre vonatkozó álláspontok különbözősége a források rendkívüli hiányosságából fakad; - bemutatni az első szklavíniákat; - bemutatni a Horvát Királyság korát; - felismerni a horvát kora középkori kultúra gazdagságát és sokféleségét.
	- Az érett és késő középkor Európában (XII–XV. század):	<ul style="list-style-type: none"> - megmagyarázni az érett és késő középkor társadalmát és gazdasági fejlődését; - elmesélni az európai államok fejlődését; - kimutatni az egyház és a vallás szerepét; - bemutatni a tudomány és kultúra fejlődését.

Kovačević Andrea: Horvátország közoktatási rendszere és a történelemtanítás

	<ul style="list-style-type: none"> - Horvátország az érett és késő középkorban (XII–XVI. század): 	<ul style="list-style-type: none"> - megmagyarázni a politikai és jogi helyzetét; - bemutatni a társadalmi viszonyokat; - bemutatni a középkori Bosznia fejlődését; - feltárni a kulturális örökséget; - megmagyarázni az oszmán veszélyt.
	<ul style="list-style-type: none"> - Európa és a világ az újkorban (XVI–XVIII. század): 	<ul style="list-style-type: none"> - értékelni a földrajzi felfedezéseket; - felismerni a változásokat, amelyet Amerika felfedezése hozott; - bemutatni a humanizmus és a reneszánsz örökségét a modern ember gondolkodásmódjában; - megmagyarázni a protestáns reformot és a katolikus megújulást; - elmagyarázni a felvilágosodás eszméit.
	<ul style="list-style-type: none"> - Horvátország területe az újkorban (XVI–XVII. század): 	<ul style="list-style-type: none"> - bemutatni a törökökkel szembeni védelem megszervezését; - elemezni a horvátok és a Habsburgok viszonyát; - bemutatni a horvát területeket az Oszmán Birodalom és Velence uralma alatt; - feltárni a kulturális örökséget.
3.	Az újkor a XVIII. és XIX. században	
	<ul style="list-style-type: none"> - Európa és a világ a XVIII. században – a felvilágosodás kora: 	<ul style="list-style-type: none"> - megmagyarázni az első ipari forradalmat, és annak következményeit; - bemutatni Nagy-Britannia és Franciaország fejlődésének a jellegzetességeit; - elmagyarázni a felvilágosult abszolutizmust; - bemutatni az Amerikai Egyesült Államok születését; - bemutatni az Oszmán Birodalom és Bosznia-Hercegovina fejlődésének jellegzetességeit.
	<ul style="list-style-type: none"> - Horvátország a XVIII. században: 	<ul style="list-style-type: none"> - bemutatni a felszabadító háborúk menetét és következményeit; - bemutatni Horvátország fejlődését a felvilágosult abszolutizmus idején; - bemutatni Dalmácia, Isztria és a Raguzai Köztársaság politikai és gazdasági helyzetét; - feltárni a kulturális örökséget.
	<ul style="list-style-type: none"> - A polgári átalakulás kora a XIX. század közepéig: 	<ul style="list-style-type: none"> - felismerni, hogy a felvilágosodás során fogalmazódtak meg a máig is érvényes demokratikus eszmék és elidegeníthetetlen emberi jogok; - bemutatni a francia forradalom eszméit, irányzatait, hatását; - bemutatni Napóleon korát; - bemutatni Európa és a világ fejlődését a bécsi kongresszus után;

Kovačević Andrea: Horvátország közoktatási rendszere és a történelemtanítás

		<ul style="list-style-type: none"> - megmagyarázni a XIX. első felében kialakuló helyzetet az Oszmán Birodalomban.
	- Horvátország a XIX. században:	<ul style="list-style-type: none"> - ismerni Horvátország politikai berendezkedését a napóleoni háborúk alatt és a gazdasági, kereskedelmi, kulturális fejlődést; - bemutatni a nemzeti öntudat ébredését és a nemzeti integráció kísérletét; - felidézni az 1848/1849-es forradalom ok-okozati összefüggéseit, a menetét és a következményeit; - kimutatni Bécs és Pest viszonyait; - megérteni a polgári társadalom kialakulását; - ismerni a horvát emigráció okait és tevékenységét.
	- Európa és a világ a XIX. század második felében:	<ul style="list-style-type: none"> - felismerni a második ipari forradalom hatását; - ismerni az imperializmus jellemzőit; - bemutatni a korabeli társadalmi tényezőket és a kialakult ideológiát.
4.	A XX. és XXI. század	
	- Európa és a világ XX. század kezdetétől az első világháború végéig:	<ul style="list-style-type: none"> - ismerni az ok-okozati összefüggést; - látni az első világháború kirobbanásához vezető okokat; - felismerni az okok komplex jellegét; - ismerni a háború menetét; - bemutatni a háború következményeit.
	- Horvátország a XX. század kezdetétől az első világháború végéig:	<ul style="list-style-type: none"> - bemutatni Horvátország belső politikai helyzetét a XX. század elején; - felismerni Horvátország katonai és politikai helyzetét és szerepét az első világháborúban.
	- Horvátország a két világháború között:	<ul style="list-style-type: none"> - ismerni Horvátország helyzetét a Szerb-Horvát-Szlovén Királyságban és a Jugoszláv Királyságban; - bemutatni a kultúra és a tudomány fejlődését a XX. század első felében.
	- Európa és a világ a két világháború között:	<ul style="list-style-type: none"> - felismerni, hogy az első világháborús győztesek olyan békeszerződéseket kényszerítettek rá a legyőzöttekre, melyek magukban hordozták egy újabb fegyveres konfliktus kényszerét; - bemutatni a kialakult társadalmi és politikai körülményeket a világban a versailles-i békekonferencia és a világgazdasági válság között; - bemutatni a kultúra és a tudomány fejlődését és a mindennapi életet.
	- A második világháború:	<ul style="list-style-type: none"> - bemutatni a háború menetét; - megérteni a háborús diplomácia szerepét; - ismerni az újfajta hadviselés jellegzetességeit és hatásait;

Kovačević Andrea: Horvátország közoktatási rendszere és a történelemtanítás

		<ul style="list-style-type: none"> - érzékelni a háború borzalmaival és elítélni a diszkriminációt.
	<ul style="list-style-type: none"> - Horvátország története a második világháború idején: 	<ul style="list-style-type: none"> - érteni a Független Horvát Állam politikai helyzetét; - bemutatni a Független Horvát Állam berendezkedését, ideológiáját, legfontosabb eseményeket; - bemutatni a jugoszláv föderáció keletkezését; - bemutatni a háború végét.
	<ul style="list-style-type: none"> - Európa és a világ a második világháború után: 	<ul style="list-style-type: none"> - bemutatni a második világháború utáni politikai viszonyokat; - értelmezni a megosztott világ kialakulásának folyamatát; - megmagyarázni a hidegháború jellegzetességeit; - bemutatni a szovjet tömb felbomlását.
	<ul style="list-style-type: none"> - Horvátország története a második világháború után: 	<ul style="list-style-type: none"> - érteni Horvátország helyzetét a Jugoszláv Szövetségi Népköztársaságban (1945–1963); - érteni Horvátország helyzetét a Jugoszláv Szocialista Szövetségi Köztársaságban (1963–1991).
	<ul style="list-style-type: none"> - A legújabb kor: 	<ul style="list-style-type: none"> - érteni az Európai Unió integrációját; - felismerni a kor aktuális problémáit; - bemutatni a tudomány fejlődését, kultúrát, sportot és a mindennapi életet; - bemutatni a Horvát Köztársaság létrejöttét.

4.4 A szakiskolák tanterve

A négyéves szakiskolákban kettő vagy három évig van történelemoktatás, minden évfolyamon heti két alkalommal. A hároméves szakmunkásképzőkben csak az első osztályban van heti két alkalommal történelem.

Mindkét esetben két évig tanulják a világ- és a nemzeti (horvát) történelmet (első évben őskor, ókor, középkor és korai újkor, a második évben pedig a 18. századtól napjainkig terjedő időszakokkal foglalkozik). A harmadik évben a helyi történelemmel ismerkednek a diákok.¹⁸

A hároméves szakmunkásképzőkben csak Horvátország történelmét oktatják, a világtörténelemmel nem foglalkoznak.¹⁹

Összegzés

A Horvát Nemzeti Alaptanterv (NOK) átmenetet jelent a kompetencia alapú oktatási rendszerbe. A kompetenciák fejlesztésére összpontosító tantervi megközelítés a módszerek és a munkaformák megváltoztatását igényli. Nyitott didaktikai-módszertani rendszereket javasolnak, amelyek a programcélok megvalósítása érdekében mind a tanulóknak, mind a tanítóknak és tanároknak lehetőséget adnak a tartalmak, szervezési módok, munkaformák és feltételek kiválasztásában. Interaktív rendszerekről van szó, azaz olyanokról, amelyek lehetővé teszik a nyílt párbeszédet, nyílt választást és döntéshozatalt, valamint lehetőség nyílik az önálló és az együttműködésen alapuló tanulásra. Kiemelt hangsúlyt a tanulásban: a

Kovačević Andrea: Horvátország közoktatási rendszere és a történelemtanítás

kutatáson/felfedezésen alapuló oktatás, a tanuló tapasztalatira/megfigyeléseire alapuló oktatás, a projektoktatás, a multimédiás oktatás, a tanuló egyéniségéhez mért oktatás, az interdiszciplináris megközelítés, vagyis a tantárgyak tartalmának összehangolása, problémamegoldó képesség fejlesztésére irányuló tanulás, páros és csoportos tanulás. Hangsúlyos a társadalmi konstruktivizmus, amelyben a tanuló tanítói, tanárai támogatásával önálló kutatásokat végez, és saját maga alakítja tudását.

A történelemoktatás célja az ismeretszerzés, készségfejlesztés és attitűdök kialakulása. Ide tartozik a lexikális tudás, a történelmi tények és folyamatok ismerete, a szövegek és más források elemzésében való jártasság, az ok-okozati összefüggések megértése és az időben és térben való tájékozódás.

A középiskolákban egy ciklusban, lineárisan, négy év alatt tanítják a történelmet. Az általános iskolákban, gimnáziumokban és négyéves szakiskolákban a modern történelem van túlsúlyban. Az összes iskolatípusban a horvát történelem van túlsúlyban, hiszen a tananyag 60%-át képezi. Kivétel a hároméves szakközépiskola, ahol világtörténelemmel nem is foglalkoznak. A kisebbségi iskolákra ugyanez a törvény vonatkozik azzal, hogy a tanár a tanórán tárgyalhatja a nemzeti vonatkozású (esetünkben a magyar) történelmi eseményeket. A magyar iskolákban könnyítést jelent, hogy 2014-től immár az általános iskolás horvát történelemkönyvek magyar nyelvű fordításban is megjelentek. Középiskolában nincs magyar nyelvű tankönyv, magyarországi tankönyv pedig csak kismértékben használható, kiegészítő segédanyagként.

IRODALOM

Felhasznált irodalom

- *Horvát Nemzeti Alaptanterv* (2010): A Horvát Köztársaság Oktatási, Tudományos és Sport Minisztériuma, Zágráb
- MARINOVIĆ, Marijana (2014): *Nastava povijesti usmjerena prema ishodima učenja, Metodički priručnik za nastavnike povijesti*, Agencija za odgoj i obrazovanje, Zágráb
http://www.azoo.hr/index.php?option=com_content&view=article&id=4165&Itemid=352 (Utolsó megtekintés: 2017. november 25.)

A tantervek lelőhelye

- *A gimnázium tanterve* (1994): A Horvát Köztársaság Oktatási és Kulturális Minisztérium, Zágráb
http://dokumenti.ncvvo.hr/Nastavni_plan/gimnazije/obvezni/nastavni-program.pdf (Utolsó megtekintés: 2017. november 25.)
- *A történelem tanterve gimnáziumokban* (1995): A Horvát Köztársaság Oktatási és Sportminisztériuma, Zágráb
http://dokumenti.ncvvo.hr/Nastavni_plan/gimnazije/obvezni/povijest.pdf (Utolsó megtekintés: 2017. november 25.)
- *A központi érettségi vizsgakatalógusa a 2016/2017. tanévre történelemből*, AZOO
<https://www.ncvvo.hr/wp-content/uploads/2016/09/POVIJEST-2017.pdf> (Utolsó megtekintés: 2017. november 25.)

Kovačević Andrea: Horvátország közoktatási rendszere és a történelemtanítás

- *A történelem tanterve a négyéves szakiskolákban* (1995): A Horvát Köztársaság Oktatási és Sportminisztériuma, Zágráb
http://dokumenti.ncvvo.hr/Nastavni_plan/strukovne/povijest-1-2.pdf
(Utolsó megtekintés: 2017. november 25.)
- *A történelem tanterve a hároméves szakiskolákban* (1995): A Horvát Köztársaság Oktatási és Sportminisztériuma, Zágráb
http://dokumenti.ncvvo.hr/Nastavni_plan/strukovne/povijest-i.pdf
(Utolsó megtekintés: 2017. november 25.)
- *Az általános iskola tanterve* (2006): A Horvát Köztársaság Tudományos, Oktatási és Sportminisztérium, Zágráb
http://www.azoo.hr/images/AZOO/Ravnatelj/RM/Nastavni_plan_i_program_za_osnovnu_skolu_-_MZOS_2006_.pdf
(Utolsó megtekintés: 2017. november 25.)
- *Nemzeti Kerettanterv-javaslat* (2006)
<http://www.kurikulum.hr/wp-content/uploads/2016/02/ONK-18.2-POPODNE-2.pdf>
(Utolsó megtekintés: 2018. május 22.)
- *A történelem tantárgy nemzeti tanterv-javaslat* (2016)
<http://www.kurikulum.hr/wp-content/uploads/2016/03/Povijest.pdf>
(Utolsó megtekintés: 2018. május 22.)

JEGYZETEK

- ¹ A korábbi horvát oktatási rendszerről: M. CSÁSZÁR Zsuzsa (2006): Horvátország oktatási rendszerének sajátosságai. In: Horvátország az Európai Unió kapujában. PTE TTK FI Kelet-Mediterrán és Balkán Tanulmányok Központja, Pécs, *Balkán Füzetek*, No. 4. 99–112.
- ² *Horvát Nemzeti Alaptanterv* (2010): A Horvát Köztársaság Oktatási, Tudományos és Sportminisztériuma, Zágráb, 17- 30.
- ³ Uo. 11-19.
- ⁴ Uo. 180., 181.
- ⁵ MARINOVIĆ, Marijana (2014): *Nastava povijesti usmjerena prema ishodima učenja, Metodički priručnik za nastavnike povijesti*, Agencija za odgoj i obrazovanje, Zagreb, 13-21.
http://www.azoo.hr/index.php?option=com_content&view=article&id=4165&Itemid=352
(Utolsó megtekintés: 2017. november 25.)
- ⁶ Uo. 21-23.
http://www.azoo.hr/index.php?option=com_content&view=article&id=4165&Itemid=352
(Utolsó megtekintés: 2017. november 25.)
- ⁷ Uo. 22-26.
http://www.azoo.hr/index.php?option=com_content&view=article&id=4165&Itemid=352
(Utolsó megtekintés: 2017. november 25.)
- ⁸ *Nemzeti Kerettanterv - javaslat* (2016)
<http://www.kurikulum.hr/wp-content/uploads/2016/02/ONK-18.2-POPODNE-2.pdf>
(Utolsó megtekintés: 2017. május 22.)
- ⁹ *A történelem tantárgy nemzeti tanterv-javaslat* (2016)
<http://www.kurikulum.hr/wp-content/uploads/2016/03/Povijest.pdf>
(Utolsó megtekintés: 2017. május 22.)
- ¹⁰ *Az általános iskola tanterve* (2006): A Horvát Köztársaság Tudományos, Oktatási és Sportminisztérium, Zágráb
http://www.azoo.hr/images/AZOO/Ravnatelj/RM/Nastavni_plan_i_program_za_osnovnu_skolu_-_MZOS_2006_.pdf
(Utolsó megtekintés: 2017. november 25.)
- ¹¹ *Horvát Nemzeti Alaptanterv* (2010): A Horvát Köztársaság Oktatási, Tudományos és Sportminisztériuma, Zágráb, 19.
- ¹² *Az általános iskola tanterve* (2006): A Horvát Köztársaság Tudományos, Oktatási és Sportminisztérium, Zágráb
http://www.azoo.hr/images/AZOO/Ravnatelj/RM/Nastavni_plan_i_program_za_osnovnu_skolu_-_MZOS_2006_.pdf

- (Utolsó megtekintés: 2017. november 25.)
- ¹³ *A történelem tanterve a gimnáziumokban* (1995): A Horvát Köztársaság Oktatási és Sportminisztériuma, Zágráb.
http://dokumenti.ncvvo.hr/Nastavni_plan/gimnazije/obvezni/povijest.pdf
(Utolsó megtekintés: 2017. november 25.)
- ¹⁴ *A gimnázium tanterve* (1994): A Horvát Köztársaság Oktatási és Kulturális Minisztériuma, Zágráb.
http://dokumenti.ncvvo.hr/Nastavni_plan/gimnazije/obvezni/nastavni-program.pdf
(Utolsó megtekintés: 2017. november 25.)
- ¹⁵ *A történelem tanterve gimnáziumokban* (1995): A Horvát Köztársaság Oktatási és Sportminisztériuma, Zágráb.
http://dokumenti.ncvvo.hr/Nastavni_plan/gimnazije/obvezni/povijest.pdf
(Utolsó megtekintés: 2017. november 25.)
- ¹⁶ *A központi érettségi vizsgakatalógusa a 2016/2017. tanévre történelemből*, AZOO
<https://www.ncvvo.hr/wp-content/uploads/2016/09/POVIJEST-2017.pdf>
(Utolsó megtekintés: 2017. november 25.)
- ¹⁷ *A központi érettségi vizsgakatalógusa a 2016/2017. tanévre történelemből*, AZOO
<https://www.ncvvo.hr/wp-content/uploads/2016/09/POVIJEST-2017.pdf>
(Utolsó megtekintés: 2017. november 25.)
- ¹⁸ *A történelem tanterve a négyéves szakiskolákban* (1995): A Horvát Köztársaság Oktatási és Sportminisztériuma, Zágráb.
http://dokumenti.ncvvo.hr/Nastavni_plan/strukovne/povijest-1-2.pdf
(Utolsó megtekintés: 2017. november 25.)
- ¹⁹ *A történelem tanterve a hároméves szakiskolákban* (1995): A Horvát Köztársaság Oktatási és Sportminisztériuma, Zágráb
http://dokumenti.ncvvo.hr/Nastavni_plan/strukovne/povijest-i.pdf
(Utolsó megtekintés: 2017. november 25.)